

Miljø til besvær

MILJØ Foreldre har betydning. Foto: Davide Angelini / Shutterstock / NTB Scanpix

Psykologspesialist Fredrik Sylvester Jensen gjentar påstanden om at foreldre er uten betydning for barns utvikling. Dette er det ingen forskere som vil være enig med ham i.

TEKST

Rune Flaaten Bjørk

PUBLISERT 1. september 2023

EMNER Tilknytningspsykologi

Ett av hovedpoengene i Robert Plomin (2018) sin populærvitenskapelige bok, *Blueprint: How DNA makes us who we are*, er jo nettopp dette: “Parents matter, but they don’t make a difference.” Foreldre har betydning for barns utvikling selv om de ikke bidrar til å gjøre søsken likere eller mer forskjellig fra hverandre.

Jensen (2023) og jeg kommer nok aldri til å bli enige her. Men la oss først slå fast det vi faktisk er enige om: Gener er av stor betydning for barns utvikling! Noen av de største effektstørrelsene i psykologien finner vi i atferds-genetikken.

Miljøsynderen

Det virker imidlertid som om Jensen ikke er klar over at miljøfaktorene i klassiske tvillingstudier er estimert statistisk, og som regel ikke direkte observert eller

selvrapportert. Ikke-delt miljø (E) er her den statistiske variansen som ikke kan forklares av genetiske faktorer (A) eller delt miljø (C) (Kline, 2011). Dersom eneggede tvillinger opplever det delte miljøet ulikt, forklares variansen derfor statistisk som en ikke-delt miljøeffekt.

«Det virker imidlertid som om Jensen ikke er klar over at miljøfaktorene i klassiske tvillingstudier er estimert statistisk »

Miljøfaktorene har lenge vært neglisjert i atferdsgenetiske studier, men har den siste tiden fått mer oppmerksomhet. Estimaten i nyere studier varierer med analysemetodene som benyttes (Kendler et al., 2019). En ny studie fant for eksempel effekter av felles miljø på livskvalitet i simulerte data fra 157 land når forskerne analyserte data på globalt nivå, men ikke når data ble analysert på nasjonalt nivå (Røysamb et al., 2023).

Foreldreveiledning

Det andre og kanskje viktigste poenget til Jensen er at foreldreveiledning er unødvendig, om enn ikke direkte skadelig. Han mener derfor at bare de som virkelig har behov for foreldreveiledning, bør tilbys slik veiledning. Han hevder videre at vi med den kunnskapen vi har i dag, med letthet kan identifisere de familiene som vil profitere på foreldreveiledning, og de som ikke vil gjøre det. I praksis er det ikke så enkelt.

Istedenfor å spekulere genetisk burde Jensen ha påpekt behovet for flere randomiserte kontrollerte studier (RCT) av foreldreveiledningsprogrammer som inkluderer negativ emosjonalitet (temperament) som moderator. For eksempel fant Cassidy et al. (2011) effekt av foreldreveiledningsprogrammet Circle of Security (COS) for barn med et vanskelig temperament, men ikke for barn med et enklere temperament. Av den grunn har vi også samlet inn data på barns temperament i RCT-studien av foreldreveiledningsprogrammet Tuning in to Kids (TIK) ved Universitetet i Oslo.

Jeg forstår Jensen sin bekymring for institusjonalisering av foreldreskapet, og all ære til ham for å påpeke det faktum at foreldre flest er mer enn bra nok. Dette er vi også helt enige om, men det betyr ikke at foreldre flest ikke også kan kjenne på utfordringer i foreldreskapet som de kan ha behov for hjelp og støtte til å håndtere.

Merknad: Jobber til daglig med foreldreveiledning. Er selv enegget tvilling.

TEKST

Rune Flaaten Bjørk, psykologspesialist, PhD og førstelektor

+ Vis referanser

Cassidy, J., Woodhouse, S. S., Sherman, L. J., Stupica, B. & Lejuez, C. (2011). Enhancing infant attachment security: An examination of treatment efficacy and differential susceptibility. *Development and Psychopathology*, 23(1), 131-148. <https://doi.org/10.1017/S0954579410000696>

Jensen, F. S. (2023). Familiemiljøets betydning er overvurdert. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 60(8). <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2023/07/familiemiljoets-betydning-er-overvurdert>

Kendler, K. S., Ohlsson, H., Lichtenstein, P., Sundquist, J. & Sundquist, K. (2019). The Nature of the Shared Environment. *Behavior Genetics*, 49(1), 1-10. <https://doi.org/10.1007/s10519-018-9940-0>

Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3. utgave). Guilford Press.

Plomin, R. (2018). *Blueprint: How DNA makes us who we are*. The MIT Press.

Røysamb, E., Moffitt, T. E., Caspi, A., Ystrøm, E. & Nes, R. B. (2023). Worldwide Well-Being: Simulated Twins Reveal Genetic and (Hidden) Environmental Influences. *Perspectives on Psychological Science*. <https://doi.org/10.1177/17456916231178716>